

Kinderrechteneducatie; stilstand of vooruitgang?

Hebben de kenmerken van een basisschoolleerkracht samenhang met het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting?

Student: L.H. van der Schans (S3988015)

Begeleider: S. Westerbeek, MSc & dr. A.C. Timmermans
2^e beoordelaar: prof. dr. A.E.M.G. Minnaert

Rijksuniversiteit Groningen
Faculteit Gedrags- en maatschappijwetenschappen
Bachelorwerkstuk Academische Opleiding Leraar Basisonderwijs (AOLB)
Juni 2023

Inhoudsopgave

Abstract	3
Kinderrechteneducatie; stilstand of vooruitgang?	4
Theoretisch kader	6
Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind	6
Kinderrechteneducatie	7
Huidig onderzoek	8
Methode	9
Onderzoeksdesign.....	9
Populatie en Steekproef.....	10
Onderzoeksvariabelen en Instrumenten.....	11
Procedure.....	13
Analyseplan.....	14
Resultaten	15
Beschrijvende statistiek.....	15
Toetsende statistiek	17
Conclusie	18
Discussie	19
Referenties	21
Bijlage	26
Bijlage 1. Artikel 13 IVRK	26
Bijlage 2. Items	27
Bijlage 3. Exploratieve factor analyse	28
Bijlage 4. Informatiebrief	29
Bijlage 5. Assumpties.....	31

Abstract

Purpose. Whilst children's rights education, as part of curricular topic *burgerschapsvorming*, is a mandatory subject since 2006 in Dutch primary education, it seems children are unfamiliar with their rights. This thesis attempted to make a statement about the relationship between teacher characteristics (age, work experience and gender) and the provision of education aimed at freedom of expression. The research question concerns: To what extent are the characteristics of a primary school teacher related to the provision of education aimed at freedom of expression? **Method.** The results are based on responses from 66 teachers obtained through a questionnaire. The extent to which teachers pay attention to freedom of expression is determined on the basis of sum scores from teachers. Subsequently, it was possible to map out how characteristics of teachers relate to the provision of education aimed at freedom of expression. The correlation was mapped out using Spearman's rho, Pearson r and Mann-Whitney U test. **Results.** The results showed no significant correlation between teacher characteristics and the provision of education focused on freedom of expression. **Conclusion.** Teacher characteristics show no correlation with the education aimed at freedom of expression that is offered by teachers. **Discussion.** The small, selective sample and internal validity are limitations. Follow-up research can focus on the meaning of teaching freedom of expression and the attitude of teachers. This research provides an important practice recommendation: all teachers should pay more attention to the teaching of freedom of expression, regardless of their age, work experience and gender.

Kinderrechteneducatie; stilstand of vooruitgang?

Mensenrechten zijn voor het eerst op mondiaal niveau beschreven en vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM) die in 1948 door de Verenigde Naties (VN) is opgesteld (Oomen & Vrolijk, 2010). Naast de UVRM zijn sinds 1924 specifieke rechten voor kinderen beschreven in de verklaring van Genève. In 1959 heeft de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties de Verklaring voor de Rechten van het Kind aangenomen, waarin tien beginselen zijn beschreven (Verhellen, 1997). Beginsel 1 beschrijft bijvoorbeeld dat ieder kind alle rechten geniet zonder een vorm van discriminatie en in beginsel 7 wordt het recht op verplicht kosteloos lager onderwijs en het recht op spel en ontspanning beschreven. De Verenigde Naties heeft in 1989 de Verklaring van de Rechten van het Kind uitgebreid met de totstandkoming van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) (Verhellen, 1997), ook wel The United Nations Convention on the Rights of the Child genoemd (Liefwaard et al., 2019; UNICEF, z.d.-a; Verhellen, 1996). Dit verdrag bestaat uit 54 artikelen die de rechten van kinderen beschrijven en waarborgen (Kinderrechtencollectief Nederland, z.d.-b; UNICEF, 2017). Artikel 28 beschrijft het recht op onderwijs (Kinderrechtencollectief Nederland, z.d.-b; UNICEF, 2017). Het IVRK stelt dat het onderwijs zich moet richten op de ontplooiing van een persoon (Annoot, 1999; Oomen, 2015).

Om de in het IVRK beschreven kinderrechten onderdeel te laten zijn van het Nederlandse basisonderwijs, is sinds 2006 burgerschapsvorming een verplicht vak (Oomen & Vrolijk, 2010). Kinderrechteneducatie is hier een onderdeel van (Oomen, 2009). Desondanks blijken Nederlandse kinderen veelal onbekend te zijn met hun rechten (European Commission, 2009; Oomen & Ploeg, 2010). Uit verschillende onderzoeken blijkt dat weinig aandacht wordt besteed aan kinderrechten (e.g. Covell & Howe, 2001; Howe & Covell, 2010; Jerome et al., 2015). Nederland blijkt gedaald te zijn op de KidsRights Index; van plaats 4 in 2022 naar plaats 20 in 2023 in de wereldranglijst (Arts et al., 2023). Kinderrechteneducatie heeft echter positieve effecten: acceptatie richting anderen (Covell & Howe, 1999; Covell &

Howe, 2001), een hoger niveau van zelfwaarde (Covell & Howe, 2001; Homana et al., 2006) en een beter begrip over hun rechten (Covell & Howe, 2001).

De 54 kinderrechten kunnen verschillend worden geclassificeerd. Een van de indelingen is de klassieke indeling van de mensenrechten (Verhellen, 1997) in vijf rubrieken: civiele, politieke, economische, sociale en culturele rechten (Rijksoverheid, z.d.; Verhellen, 1997; Viésnjić-Jevtić et al., 2021). Dit onderzoek richt zich op de politieke rechten, in het bijzonder vrijheid van meningsuiting, wat correspondeert met Artikel 13 (zie Bijlage 1) in het IVRK (Kinderrechtencollectief Nederland, z.d.-b; Verhellen, 1997). Politieke rechten zijn van belang, omdat de sociale cohesie tussen burgers versterkt wordt vanuit gedeelde normen en waarden en bovendien onderhouden politieke rechten de relaties tussen burgers en de overheid (Besselink, 2003). Tevens is vrijheid van meningsuiting belangrijk voor burgerschap; leerlingen maken zich de democratie en de rechten eigen (College van de Rechten van de Mens, 2018).

In eerdere onderzoeken is de stand van zaken betreffende kinderrechteneducatie in het primair onderwijs in Nederland onderzocht (e.g. European Commission, 2009; Jerome et al., 2015; Oomen & Ploeg, 2010), waarbij onder andere is gefocust op perspectieven van leerkrachten op kinderrechteneducatie en de invloed hiervan op het onderwijzen. Huidig onderzoek biedt verdiepende kennis door kenmerken van basisschoolleerkrachten in Noord-Nederland in kaart te brengen en te focussen op het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting. De persoonlijkheid van een leerkracht kan niet los worden gezien bij de uitoefening van het beroep. Mogelijkerwijs zorgen kenmerken van leerkrachten voor een verschil in het aanbieden van onderwijs over vrijheid van meningsuiting (Ettekoven & Hooiveld, 2010). Kenmerken als leeftijd, werkervaring en geslacht van de leerkracht worden in kaart gebracht. Met de resultaten van huidig onderzoek kunnen relevante praktijkaanbevelingen over kinderrechteneducatie inzake Artikel 13, vrijheid van meningsuiting, worden gegeven. Deze aanbevelingen zijn van belang, aangezien uit verschillende onderzoeken blijkt dat kinderrechteneducatie zorgt voor positieve effecten bij kinderen (Covell & Howe, 1999; Covell & Howe, 2001).

Theoretisch kader

Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Het IVRK, wat door Reynaert et al. (2011, p.99) wordt omschreven als “een mijlpaal in het streven naar een meer sociaal rechtvaardige omgang met kinderen”, is op 20 november 1989 door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties aangenomen (UNICEF, 2017; Verhellen, 1997), waarna het op 2 september 1990 in werking trad (Ruitenbergh, 2003). Vanwege de wetgevingsprocedure en het ratificatieproces trad in Nederland het verdrag in 1995 in werking (Liefwaard & Vonk, 2016; Liefwaard et al., 2019; UNICEF, 2017). Het VN-Kinderrechtenverdrag erkent kinderen als een persoon met rechten en plichten (Reynaert et al., 2011; UNICEF, 2017). Het verdrag is daarom met name van belang voor kinderen, maar ook voor overheden, ouders en onderwijzers (UNICEF, 2017). Nelson Mandela omschreef het Verdrag als “that luminous living document that enshrines the rights of every child without exception to a life of dignity and self- fulfilment” (UNICEF, 2007, p. XI).

Volgens Reynaert et al. (2011, p. 17) hebben kinderrechten betrekking op “het menszijn en de menselijke waardigheid van kinderen” voor een speciale groep: mensen onder 18 jaar, wat overeenkomt met Artikel 1 uit het IVRK (UNICEF, 2017). Kinderrechtencollectief Nederland (z.d.-a) en de gemeentelijke kindombudsman (z.d.) beschrijven kinderrechten als afspraken over en de omgang met kinderen. Naast afspraken óver kinderen, beschrijft de gemeentelijke kindombudsman (z.d.) ook de rechten ván kinderen. Oomen en Vrolijk (2010) nemen daarentegen de definitie van kinderrechten samen met de definitie van mensenrechten: mensen- en kinderrechten zijn de rechten en vrijheden van mensen. In dit onderzoek wordt de volgende definitie van kinderrechten aangehouden: kinderrechten zijn afspraken over de omgang met kinderen (Kinderrechtencollectief Nederland, z.d.-a) en de rechten en vrijheden van kinderen (Oomen & Vrolijk, 2010).

Indelingen kinderrechten

De artikelen in het IVRK kunnen op verschillende manieren worden ingedeeld. Deze indelingen zijn van belang om de 54 artikelen te kunnen categoriseren. Een van de indelingen is volgens de drie P's: *Provision*, *Protection* en *Participation* (Campbell-Barr, 2021;

Verhellen, 1999). Kinderrechten kunnen ook ingedeeld worden volgens de klassieke indeling van de mensenrechten bestaande uit vijf rubrieken: politieke, economische, sociale, culturele en civiele of burgerlijke rechten (Ruitenbergh, 2003; Verhellen, 1999). De klassieke indeling is relevant voor huidig onderzoek vanwege de focus op politieke kinderrechten, in het bijzonder Artikel 13: vrijheid van meningsuiting. Politieke rechten vallen onder de klassieke grondrechten (Rijksoverheid, z.d.). Een van de politieke rechten is vrijheid van meningsuiting. (Rijksoverheid, z.d.; Verhellen, 1997). Vrijheid van meningsuiting is het recht van een kind om een mening te mogen uiten, waarbij een kind toegang moet hebben tot informatie om een mening te kunnen vormen (Kinderrechtencollectief Nederland, z.d.-b; UNICEF, 2007; United Nations, 1989). Kinderen mogen bijvoorbeeld hun mening uiten over vakken op school. De rechten van anderen moeten hierbij gerespecteerd worden.

Kinderrechteneducatie

In Artikel 29 lid 1 sub b IVRK wordt de taak van het onderwijs inzake kinderrechten beschreven. Dit artikel beschrijft dat het onderwijs zich moet richten op “the development of respect for human rights and fundamental freedoms, and for the principles enshrined in the Charter of the United Nations” (Osler & Starkey, 2006., p. 435; United Nations, 1989., p. 9). De United Nations Convention on the Rights of the Child beoogt met kinderrechteneducatie kinderen voor te bereiden op een zelfstandig leven en functioneren in de samenleving (Howe & Covell, 2009; Krappmann, 2006). Om de bewustwording van kinderen over hun rechten te bevorderen, is kinderrechteneducatie in Nederland geïmplementeerd in het leergebied burgerschapsvorming (Oomen, 2009; Thijs & De Ridder, 2012), wat sinds 2006 een verplicht vak is (Oomen & Vrolijk, 2010). Kinderrechteneducatie heeft als leerdoel het opdoen van kennis over kinderrechten (Covell et al., 2011) en het belang van die rechten te onderstrepen (Curriculum.nu, 2019; Unicef, z.d.-b). Door bewustzijn te creëren over de rechten die kinderen hebben, ontstaat de mogelijkheid voor kinderen om invloed uit te oefenen op hun eigen leven (Af Ursin & Haanpää, 2018). Naast het leren over rechten, benoemen Covell et al. (2011) het belang van de waarborging van kinderrechten bij de uitvoering van schoolse activiteiten. Volgens Verhellen (1999) is dit één van de taken van het onderwijs: rechten in

het onderwijs. Andere taken zijn het recht op onderwijs en rechten door het onderwijs, wat het belang van bekendheid met de kinderrechten onderschrijft (Verhellen, 1999). Het College voor de Rechten van de Mens beschrijft dan ook een dubbele rol voor leerkrachten; leerkrachten dienen kinderrechten te beschermen en te realiseren én de betekenis en waarde van kinderrechten te onderwijzen (College voor de Rechten van de Mens, 2018). In dit onderzoek wordt de volgende definitie van kinderrechteneducatie gehanteerd: kinderrechteneducatie is het leren over (het belang van) rechten van kinderen (Covell et al., 2011; Curriculum.nu, 2019; UNICEF, z.d.-b) en de waarborging van kinderrechten (Covell et al., 2011) met als doel het bewustzijn bij kinderen over hun rechten te vergroten (Verhellen, 1999).

Kinderrechteneducatie in het onderwijs

Hoewel kinderrechteneducatie een onderdeel is van burgerschapsvorming, blijkt kinderrechteneducatie nog geen vaste plaats in het onderwijs te kennen (Oomen, 2009; Oomen, 2015). De toewijding aan kinderrechten is niet structureel en houdt daarom geen stand (Oomen, 2015). Verschillende onderzoeken tonen aan dat nauwelijks aandacht wordt besteed aan kinderrechteneducatie als onderdeel van burgerschapsvorming (e.g. Covell & Howe, 2001; Howe & Covell, 2010; Jerome et al., 2015; Liefwaard et al., 2019). Er lijkt een hiaat te zijn tussen het document dat de kinderrechten beschrijft, het IVRK en de implementatie hiervan (Hundeide & Armstrong, 2011; Wyse, 2001). In het basisonderwijs wordt vooral aandacht besteed aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen, terwijl onderwerpen gerelateerd aan democratie en de cultuur minder worden behandeld (Liefwaard et al., 2019).

Huidig onderzoek

In dit onderzoek staat de mate van samenhang tussen de kenmerken van leerkrachten en het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting centraal. De kenmerken leeftijd, werkervaring en geslacht van de leerkracht spelen mogelijk een rol. Om in kaart te brengen hoe deze kenmerken samenhangen met het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting, staat de volgende onderzoeksvraag centraal: In

hoeverre hebben de kenmerken van een basisschoolleerkracht samenhang met het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting?

Ter beantwoording van de onderzoeksvraag zijn de volgende deelvragen opgesteld:

1. Is er samenhang tussen leeftijd en het aanbieden van vrijheid van meningsuiting?
2. Is er samenhang tussen werkervaring en het aanbieden van vrijheid van meningsuiting?
3. Is er samenhang tussen geslacht en het aanbieden van vrijheid van meningsuiting?

Uit verschillende onderzoeken van onder andere Jerome et al. (2015) en Covell en Howe (2001) blijkt in het gehele basisonderwijs weinig aandacht te worden besteed aan het onderwijzen van de rechten van kinderen, ongeacht de kenmerken van een docent. Ettekoven en Hooiveld (2010) stellen echter dat de persoonlijkheid van een leerkracht niet losgekoppeld kan worden bij het uitvoeren van het beroep. De hypothese stelt derhalve dat de verschillende kenmerken van leerkrachten wel samenhang vertonen met en invloed hebben op het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting.

Methode

Onderzoeksdesign

Het verband tussen de drie kenmerken van leerkrachten en het aanbieden van onderwijs gericht op artikel 13 van het IVRK stond in dit onderzoek centraal. Dit onderzoek betrof daarom een kwantitatief correlatieel onderzoek. De kenmerken van leerkrachten in relatie met de afhankelijke variabele werden op basis van één meetmoment vergeleken. Derhalve was sprake van een cross-sectioneel onderzoek. Een correlatieel cross-sectioneel onderzoek is geschikt om de onderzoeksvraag te beantwoorden, omdat de onderzoeksvraag de actuele samenhang tussen de kenmerken van leerkrachten en het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting in kaart wil brengen. Het huidige onderzoek is onderdeel van een groter onderzoek naar samenhang tussen kenmerken van leerkrachten en kinderrechteneducatie. De dataverzameling heeft daarom met meerdere studenten plaatsgevonden, middels een enquête. Daarom is sprake van een survey onderzoek.

Populatie en Steekproef

In dit onderzoek is getracht uitspraak te doen over basisschoolleerkrachten in Noord-Nederland (provincies Groningen, Friesland en Drenthe), omdat het netwerk van de onderzoekers zich in Noord-Nederland bevond. Binnen deze doelpopulatie ligt de focus op (de samenhang tussen) de drie kenmerken van leerkrachten (en het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting). De toegankelijke populatie was de leerkrachten op basisscholen in Noord-Nederland in het professionele en online netwerk van de onderzoekers. De steekproef bestond uit basisschoolleerkrachten in Noord-Nederland die deelnamen aan het onderzoek. Vanwege beperkte middelen als tijd en geld, is gekozen voor een gemakssteekproef; leerkrachten in het professioneel netwerk van de onderzoekers werden gevraagd om deel te nemen aan het onderzoek. De leerkrachten werden zowel fysiek als digitaal via LinkedIn, Facebook, Whatsapp en e-mail benaderd. Om deel te mogen nemen aan het onderzoek stonden de volgende inclusiecriteria centraal; de respondent diende allereerst een gediplomeerd basisschooldocent te zijn en ten tweede diende de respondent in Noord-Nederland te werken. Middels vragen in de enquête werd getoetst of de respondent voldeed aan de criteria. Een steekproefgrootte van 100 werd beoogd om uitspraken te doen over de doelpopulatie (Fraenkel et al., 2019).

Gerealiseerde steekproef

De data van de steekproef is gecontroleerd en bewerkt. De vragenlijst is 95 keer geopend. Echter, niet alle data was bruikbaar. De preview data is verwijderd (rij 1 t/m 7). Tevens zijn 22 respondenten verwijderd vanwege het enkel invullen van de geïnformeerde toestemming, het louter invullen van de algemene vragen, het niet lesgeven in Noord-Nederland of het niet volledig invullen van de vragenlijst. De bruikbare data bestond uit 65 respondenten bij schaal 1; er is 1 missing door het niet beantwoorden van item 3. De somscore van deze respondent (vrouw in de leeftijdscategorie 36-46) is niet meegenomen in de analyse van schaal 1. Het aantal respondenten bij schaal 2 bedroeg 66. Tabel 1 toont de steekproefverdeling van het kenmerk leeftijd en geslacht, waarbij de steekproefgrootte van de mannen opvallend is. Onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek over vrouwen

voor de klas laat dit ook zien (CBS, 2016). Bij leeftijd is er één missing. In Figuur 1 is de steekproefverdeling van het kenmerk werkervaring te zien. De grootste groep leerkrachten is vijf tot tien jaar werkzaam, de kleinste eind 20, begin 30.

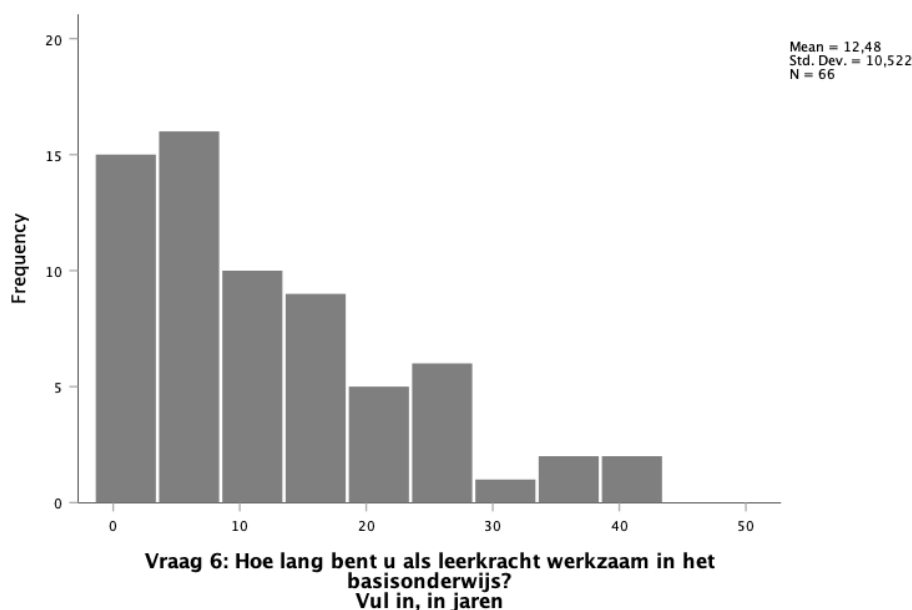
Tabel 1

Steekproefverdeling kenmerken leeftijd en geslacht van leerkrachten

Categoriale variabelen		Schaal 1			Schaal 2	
		N	%	Missing	N	%
<i>Leeftijd</i>	t/m 25	9	13.85		9	13.64
	26-35	24	36.92		24	36.36
	36-45	14	21.54	1	15	22.73
	46-55	12	18.46		12	18.18
	56-AOW	6	9.23		6	9.09
<i>Geslacht</i>	Man	6	9.23		6	9.09
	Vrouw	59	90.77	1	60	90.91

Figuur 1

Steekproefverdeling kenmerk werkervaring

Onderzoeksvariabelen en Instrumenten

Aanbieden onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting

De afhankelijke variabele in dit onderzoek betrof het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting. Het concept ‘aanbieden’ had betrekking op de bestede tijd aan

het onderwijzen van vrijheid van meningsuiting. Om de onderzoeksvraag te beantwoorden, is aan de hand van het Peilingsonderzoek Burgerschap (Inspectie van het Onderwijs, 2022) een vragenlijst opgesteld zodat inzicht verkregen kon worden in de aanbiedingsfrequentie van verschillende artikelen van het IVRK. In huidig onderzoek staat de frequentie van artikel 13 centraal. De vragenlijst is geïnspireerd op het Peilingsonderzoek Burgerschap. Dit Peilingsonderzoek is gefundeerd op vragen uit het door Stichting Cito in 2009 uitgevoerde Peilingsonderzoek (Periodieke Peiling van het Onderwijsniveau, PPO). Daarnaast zijn opgaven uit de volgende drie instrumenten gebruikt: de International Civic and Citizenship Education Study (ICCS), het Citizenship Competences Questionnaire (CCQ) en Effects of Schools on Students' Citizenship (ESC) (Inspectie van het Onderwijs, 2022). De vragenlijst bestond uit vijf schalen met een totaal van 33 items. De vijf schalen hebben vijf artikelen uit het IVRK gemeten. Schaal 1 mat, aan de hand van de items 1 t/m 6, het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting. De data-analyse werd daarom enkel uitgevoerd over de items 1 t/m 6 (zie Tabel 2 in Bijlage 2). Om de items uit het Peilingsonderzoek Burgerschap aan te laten sluiten bij huidig onderzoek, zijn in de items 1, 3 en 5 de woorden 'onze' aangepast naar 'de'. Respondenten konden per item antwoorden middels een 4-punts Likertschaal : nooit (0 keer per week), soms (1 keer per week), best vaak (2 tot 4 keer per week) en heel vaak (5 keer of vaker per week). Ter illustratie: op het item 'Hoe vaak moedigt de juf/meester de klas aan om een eigen mening te hebben?' konden respondenten 'nooit', 'soms', 'best vaak' en 'heel vaak' antwoorden.

Uit de exploratieve factor analyse (zie Tabel 3 in Bijlage 3) is gebleken dat twee schalen bestaan binnen de zes items: schaal 1 heeft een eigenvalue van 2.72 en schaal 2 1.31. De items binnen schaal 1 gaan over de mening van leerlingen zelf. De items binnen schaal 2 zijn ondersteunend aan het vormen van een mening. Per respondent werden zowel de antwoorden van schaal 1 en schaal 2 opgeteld tot een somscore waarbij de minimale score per respondent drie bedroeg (lage frequentie van het onderwijzen van artikel 13 en de maximale score twaalf (hoge frequentie van het onderwijzen van artikel 13)).

De betrouwbaarheid van de items 1 t/m 6 is per schaal onderzocht met Cronbach's alpha.¹ De betrouwbaarheidsanalyse van schaal 1 geeft een waarde van .73 en van schaal 2 een waarde van .71. Aangezien $\alpha = .73 > .70$ en $\alpha = .71 > .70$ is dit een goed instrument om het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting te meten. De constructvaliditeit wordt gewaarborgd door de operationalisatie van het construct aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting. Daarnaast zijn de zes items gefundeerd op het Peilingsonderzoek Burgerschap (Inspectie van het Onderwijs, 2022).

Kenmerken van leerkrachten

De drie kenmerken leeftijd, werkervaring en geslacht van leerkrachten betroffen de onafhankelijke variabelen. Leeftijd omvatte vijf categorieën (t/m 25, 26-35, 36-45, 46-55 en 56-AOW), werkervaring is een kenmerk die iedere waarde aan kon nemen en geslacht kende twee categorieën (man = 1, vrouw = 2). Middels drie vragen in de vragenlijst over de kenmerken werd bepaald tot welke categorieën de respondent behoorde.

Procedure

De wervingsmethode van de steekproef was tweeledig, waarvoor de ethische commissie van de RuG toestemming heeft gegeven. Allereerst werden leerkrachten op basisscholen in Noord-Nederland in het professioneel netwerk van de onderzoekers, zowel via e-mail als persoonlijk contact, gevraagd deel te nemen aan dit onderzoek. Tevens werden respondenten online benaderd, via LinkedIn, Facebook en Whatsapp. De data is door de onderzoekers verzameld in de periode van 19 april 2023 tot 15 mei 2023. De data werd verzameld aan de hand van de opgestelde vragenlijst die middels zes vragen in kaart bracht in hoeverre basisschoolleerkrachten in Noord-Nederland artikel 13 van het IVRK onderwijzen.

Voorafgaand aan het invullen van de vragenlijst werden de respondenten middels een brief (zie Bijlage 4) geïnformeerd over het onderzoek. Hierin werd gewezen op het onderzoeksdoel, de vrijwilligheid van deelname, het pseudonimiseren van verkregen data en de mogelijke gevolgen van deelname. De data werd opgeslagen in een beveiligde omgeving

---

¹ De Chronbach's alpha kan variëren van 0 tot 1, waarvoor geldt: hoe dichter de waarde bij 1, hoe betrouwbaarder het instrument. Voor tests voor onderzoek op groepsniveau geldt $\alpha \geq .70$ als grenswaarde voor een betrouwbaar instrument (Drenth & Sijtsma, 2006; Evers et al., 2010).

van de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen. Middels geïnformeerde toestemming hebben respondenten toestemming gegeven voor deelname aan het onderzoek.

Analyseplan

Middels een digitale vragenlijst is data verzameld. De verzamelde data is met SPSS geanalyseerd. Allereerst is met beschrijvende statistiek de belangrijkste kenmerken van de data samengevat. De kenmerken leeftijd en geslacht van leerkrachten zijn afgezet tegen de afhankelijke variabele door het berekenen van centrummaten als gemiddelde en mediaan en spreidingsmaten als standaarddeviatie en variantie. Dit is berekend voor zowel schaal 1 als schaal 2. Aangezien de variabele werkervaring een continue variabele is, is deze variabele door middel van een scatterplot afgezet tegen de afhankelijke variabele vrijheid van meningsuiting, zowel voor schaal 1 als schaal 2. Naast beschrijvende statistiek is toetsende statistiek uitgevoerd. In huidig onderzoek is een significantieniveau van $\alpha = .05$ aangehouden. Bij een waarde van $r > .5$ kon de correlatie tussen het betreffende kenmerk van leerkrachten en vrijheid van meningsuiting als sterk worden beschouwd (Cohen, 1992).

Om deelvraag 1 te beantwoorden, is per schaal de samenhang tussen leeftijd en vrijheid van meningsuiting getoetst met Spearman's rho². Aangezien leeftijd vijf opeenvolgende categorieën kent en daarom beschouwd kon worden als een ordinale variabele, is gekozen voor Spearman's rho. Spearman's rho kent twee assumpties voor ordinale data: de variabelen moesten te meten zijn op minstens ordinaal niveau en er moest sprake zijn van gepaarde waarnemingen, te controleren bij de analyse van het databestand. Aan beide assumpties is voldaan en worden in Bijlage 5 toegelicht.

Middels Pearson r^3 is per schaal de samenhang tussen werkervaring en vrijheid van meningsuiting berekend (deelvraag 2), aangezien werkervaring als continue variabele beschouwd kan worden. Pearson r kent vier assumpties: de relatie tussen de variabelen dienden lineair te zijn, daarnaast moest sprake zijn van homoscedasticiteit en de scores van de variabelen waren normaal verdeeld. De laatste assumptie omvatte de onafhankelijkheid

---

² Het correlatie coëfficiënt van Spearman's rho kan variëren van +1 tot -1 en een coëfficiënt van of dicht bij 0 betekent geen relatie (Fraenkel et al., 2019).

³ Pearson r kan variëren van +1 tot -1 en een coëfficiënt van of dicht bij 0 betekent geen relatie (Fraenkel et al., 2019).

van scores. Deze assumptie is niet te testen en is daarom buiten beschouwing gelaten. Aan assumptie 1, 2 en 3 is voldaan en worden in Bijlage 5 toegelicht.

Met de Mann-Whitney U toets is deelvraag 3 beantwoord. Er is getoetst in welke mate mannen en vrouwen, behorend bij het kenmerk geslacht, verschillen in het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting. Dit is zowel voor schaal 1 als schaal 2 berekend. Er is gekozen voor deze toets, omdat de categorie man bij het kenmerk geslacht een te kleine steekproef betrof om een t-toets te kunnen uitvoeren (Fraenkel et al., 2019). Er golden vier assumpties: de afhankelijke variabele werd gemeten op continu of ordinaal niveau, de onafhankelijke variabele bestond uit twee categorische, onafhankelijke groepen, onafhankelijkheid van scores en dezelfde vorm van de twee groepen voor het interpreteren van de medianen. Assumptie 4 werd gecontroleerd middels een histogram. Aan assumptie 1 en 2 is voldaan. Assumptie 3 is niet te testen en is daarom buiten beschouwing gelaten. Aan assumptie 4 is niet voldaan. In Bijlage 5 worden de assumpties toegelicht.

Resultaten

Beschrijvende statistiek

In Tabel 4 is te lezen dat zowel de gemiddeldes van leeftijd als van geslacht op het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting hoger is voor schaal 1 dan schaal 2. Bij schaal 1 van de variabele leeftijd is het gemiddelde verschil tussen de hoogste en de laagste waarde 0.93 en bij schaal 2 is de waarde 1.58. Het gemiddelde verschil bij de variabele geslacht tussen man en vrouw is bij schaal 1 0.87 en bij schaal 2 0.57. In Figuur 2 en Figuur 3 is het spreidingsdiagram voor respectievelijk schaal 1 en 2 voor het kenmerk werkervaring te zien. Bij de vergelijking van Figuur 2 en 3 valt op dat de scores bij schaal 1 hoger zijn dan de scores bij schaal 2.

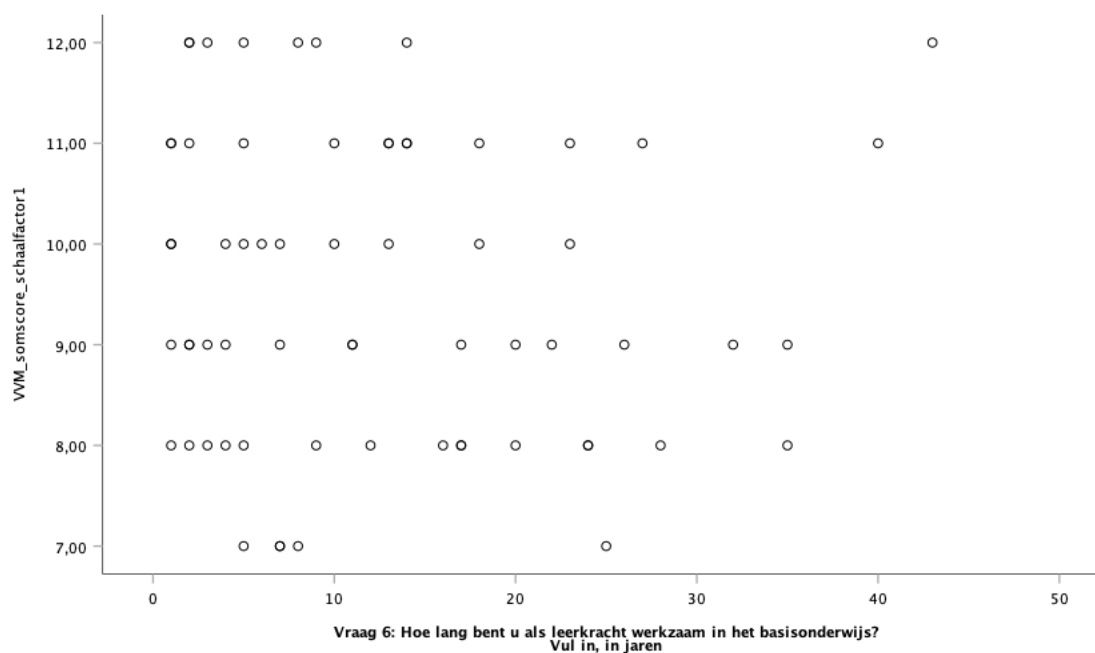
Tabel 4

Samenhang kenmerken van leerkrachten en schaal 1 en 2 van aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting

Categoriale variabelen		M	Mdn	SD	S ²	M	Mdn	SD	S ²
		Schaal 1				Schaal 2			
Leeftijd	t/m 25	9.67	9.00	1.41	2.00	6.44	6.00	1.42	2.03
	26-35	9.46	10.00	1.67	2.78	6.08	6.00	1.72	2.95
	36-45	9.93	10.00	1.59	2.53	5.93	5.00	1.79	3.21
	46-55	9.00	9.00	1.21	1.46	5.75	6.00	1.36	1.84
	56-AOW	9.83	10.00	1.72	2.97	7.33	8.00	2.25	5.07
Geslacht	Man	10.33	10.50	1.21	1.47	6.67	6.00	1.51	2.27
	Vrouw	9.46	9.00	1.55	2.40	6.10	6.00	1.71	2.94

Figuur 2

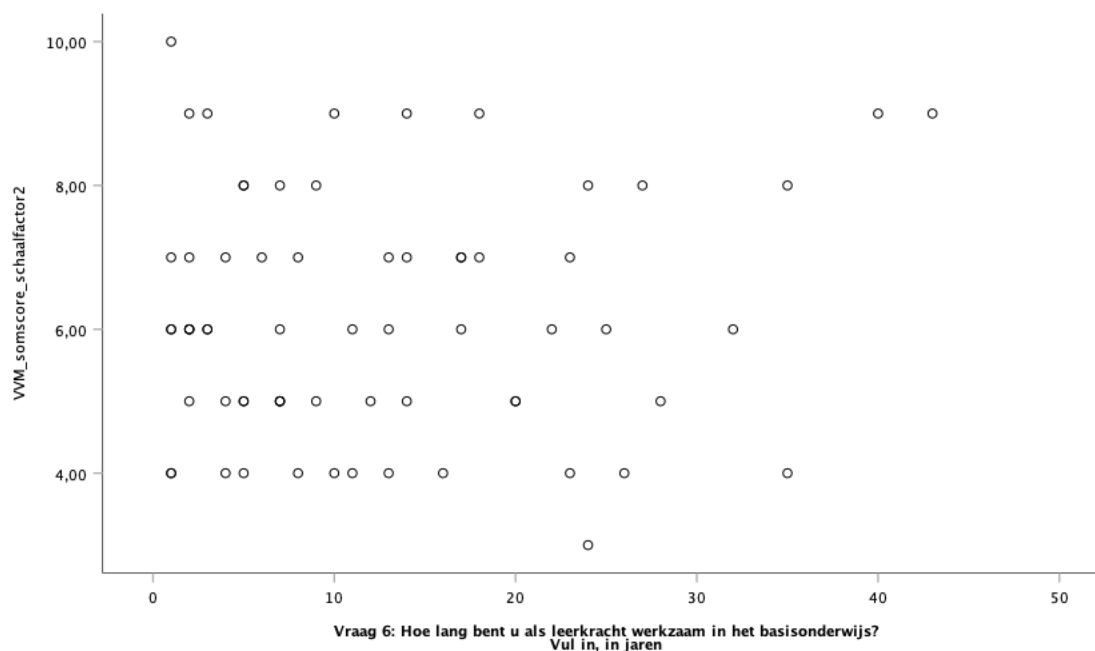
Spreadingsdiagram schaal 1 vrijheid van meningsuiting en werkervaring

Figuur 3

Spreadingsdiagram schaal 2 vrijheid van meningsuiting en werkervaring

Toetsende statistiek

De resultaten van de Spearman's rho tonen bij schaal 1 een negatieve, niet significante correlatie tussen de variabelen leeftijd en het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting, $r(63) = -.03$, $p = .801$. De resultaten bij schaal 2 tonen een positieve, niet significante correlatie tussen de twee variabelen, $r(64) = .01$, $p = .913$. Aangezien respectievelijk $r_s = |-.03| < .10$ en $r_s = .01 < .10$, is bij beide schalen sprake van een kleine effectgrootte.

De resultaten van Pearson r tonen bij schaal 1 een negatieve, niet significante correlatie tussen de variabelen werkervaring en het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting, $r(63) = -.05$, $p = .686$. Bij schaal 2 was een positieve, niet significante correlatie tussen de twee variabelen, $r(64) = .09$, $p = .499$. Aangezien respectievelijk $r = |-.05| < .10$ en $r = .09 < 0.10$ is bij beide schalen sprake van een kleine effectgrootte.

De resultaten van de Mann-Whitney U toets tonen bij schaal 1 geen significant verschil tussen het aanbieden van vrijheid van meningsuiting van mannen en vrouwen, $z = -1.39$, $p = .182$. Aangezien $r = .17 > .10$, maar $< .30$ is sprake van een kleine effectgrootte. De resultaten laten bovendien zien dat bij schaal 2 geen significant verschil was tussen het aanbieden van vrijheid van meningsuiting van mannen en vrouwen, $z = -0.83$, $p = .425$. Aangezien $r = .10 = .10$ is sprake van een kleine effectgrootte.

Conclusie

In dit onderzoek is getracht antwoord te geven op de vraag 'In hoeverre hebben de kenmerken van een basisschoolleerkracht samenhang met het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting?'. Om de onderzoeksvraag te beantwoorden, zijn drie deelvragen opgesteld waarbij de samenhang tussen de kenmerken leeftijd, werkervaring en geslacht van leerkrachten en vrijheid van meningsuiting is onderzocht.

Uit de resultaten blijkt allereerst geen samenhang te bestaan tussen het kenmerk leeftijd van een leerkracht en het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting. Bovendien geven de resultaten weer dat geen onderling verband bestaat tussen de kenmerken werkervaring en geslacht van een leerkracht en het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting. Uit dit onderzoek is derhalve gebleken dat de kenmerken van een basisschoolleerkracht geen samenhang hebben met het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting. Een mogelijke verklaring voor de conclusie is het hanteren van dezelfde aanpak van onderwijzen door leerkrachten, aangezien burgerschapsvorming, met als onderdeel kinderrechteneducatie, pas sinds 2006 een verplicht vak is op de basisschool (Oomen & Vrolijk, 2010). De resultaten komen echter niet overeen met de gestelde hypothese, waarin op basis van Ettekoven en Hooiveld (2010) werd gesteld dat de persoonlijkheid en kenmerken van een leerkracht samenhang zouden vertonen met het aanbieden van kinderrechteducatie. De resultaten vertonen daarentegen overeenkomst met het onderzoek van onder andere Jerome et al. (2015) en Covell en Howe (2001) waarin werd gesteld dat in het gehele basisonderwijs weinig aandacht wordt besteed

aan kinderrechteneducatie waaruit geconcludeerd kon worden dat de kenmerken van een docent geen samenhang vertonen.

Discussie

Dit onderzoek kent enkele beperkingen. Allereerst is sprake van een kleine steekproef, wat mogelijk effect heeft gehad op de power van de statistische toetsen. Een hogere power zou behaald kunnen worden door de steekproef te vergroten (Fraenkel et al., 2019). De kleine steekproef heeft niet enkel invloed gehad op de power, maar ook op de beoordeling van de normale verdeling bij deelvraag 2. Een kleine steekproef resulteert vaak in een niet normale verdeling door onjuiste schatting van spreiding van de gegevens (Krithikadatta, 2014). Een grotere steekproef zou zorgen voor de bevordering van de beoordeling van de normale verdeling. In vervolgonderzoek zou de steekproef vergroot kunnen worden door de doelpopulatie uit te breiden. Een andere beperking betreft de steekproeftrekking, waarbij de overwegende factor het netwerk van de onderzoekers was. Het is onduidelijk in hoeverre dit invloed heeft gehad op de resultaten. Door de selectieve steekproef is de steekproef wellicht niet representatief en wordt de externe validiteit bedreigd (Fraenkel et al., 2019). Dit heeft invloed op de generaliseerbaarheid van de resultaten. De externe validiteit kan verhoogd worden door bij vervolgonderzoek gebruik te maken van een aselechte steekproef. De kwaliteit van conclusies hangt namelijk af van hoe goed de steekproef de populatie vertegenwoordigt (Agresti, 2018). Daarnaast kan de interne validiteit van het onderzoek in twijfel worden getrokken. Ondanks de basering van items op een gefundeerd Peilingsonderzoek van de Inspectie van het Onderwijs (2022) is niet met zekerheid te zeggen dat de items het concept 'het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting' hebben gemeten. De interne validiteit van het onderzoek zou verbeterd kunnen worden door gebruik te maken van meer items die de afhankelijke variabele meten en door een deskundige in kaart te laten brengen wat een juist instrument is voor datgene wat onderzocht wordt (Fraenkel et al., 2019). Ondanks de beperkingen van de validiteit van het onderzoek, kan de betrouwbaarheid van het gebruikte instrument als goed worden geclassificeerd (Drenth & Sijtsma, 2006; Evers et al., 2010). Naast methodologische beperkingen, is er ook een inhoudelijke beperking. Er is

enkel vanuit het perspectief van de leerkrachten in kaart gebracht in hoeverre het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting samenhang vertoont met kenmerken van leerkrachten. De getrokken conclusies zouden meer gegrond zijn door ook perspectieven van leerlingen in kaart te brengen.

Voor vervolgonderzoek is het van belang om meer inzicht te krijgen in de betekenis van het onderwijzen van vrijheid van meningsuiting in het basisonderwijs. Vrijheid van meningsuiting is een ingewikkeld concept wat wellicht niet alleen in kaart kan worden gebracht door middel van een enquête. Middels een observatie kunnen de activiteiten in een klaslokaal in kaart gebracht worden, waarbij de observator de rol van participerende observator inneemt (Fraenkel et al., 2019). Daarnaast zou vervolgonderzoek zich kunnen richten op de attitude van leerkrachten richting kinderrechteneducatie. Uit onderzoek van Deunk en Doolaard (2013) blijkt namelijk dat de attitude van leerkrachten van invloed zijn op de leerwinst van leerlingen.

Het onderzoek levert een bijdrage aan bestaande kennis; de resultaten tonen geen samenhang tussen kenmerken van leerkrachten en het aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting. Nieuw onderzoek kan hierop voortborduren. Bovendien zijn de resultaten van waarde voor de praktijk: alle leerkrachten dienen, ongeacht hun leeftijd, werkervaring of hun geslacht, kinderrechteneducatie structureler te implementeren in hun onderwijs. Uit verschillende onderzoeken blijkt namelijk dat kinderrechteneducatie zorgt voor positieve effecten bij kinderen (Covell & Howe, 1999; Covell & Howe, 2001). De resultaten zijn bovendien belangrijk voor de mensen die invloed hebben op het curriculum: kinderrechteneducatie kent geen vaste plek in het onderwijs (Oomen, 2015), dat moet het wel krijgen.

Referenties

- af Ursin, P. K., & Haanpää, L. (2018). A comparative study on children's rights awareness in 16 countries. *Child Indicators Research: The Official Journal of the International Society for Child Indicators*, 11(5), 1425–1443.
<https://doi.org/10.1007/s12187-017-9508-1>
- Agresti, A. (2018). *Statistical Methods for the Social Sciences*. Pearson Education.
- Annoot, H. (1999). *Zich ontplooiën in een vrije samenleving. Over kinderrechten en onderwijs*. In E. Verhellen, J. Van Gils, H. Annoot, & V. A. Valeer, *Rechten van het kind in en door het onderwijs* (pp. 11- 34). Uitgeverij Acco.
- Arts, K., Pichhili, A. R., & Dubey, U. (2023). *The KidsRights Index 2023*.
<https://files.kidsrights.org/wp-content/uploads/sites/6/2023/06/25233024/KidsRights-Index-2023-Report.pdf>
- Besselink, L. F. M. (2003). Voetangels en klemmen: de horizontale werking van burger- en politieke rechten. In C. Flinterman, & W. Van Genugten (eds.), *Niet-staatelijke actoren en de rechten van de mens; Gevestigde Waarden, Nieuwe Wegen* (pp. 3-18). Boom Juridische Uitgevers.
- Campbell-Barr, V. (2021). The Provision, Protection and Participation of Children's Rights in Professional Practice. In A. Višnjić-Jevtić, A.R. Sadownik & I. Engdahl (eds.), *Young Children in the World and Their Rights. International Perspectives on Early Childhood Education and Development* (pp. 221 – 233). Springer, Cham.
https://doi.org/10.1007/978-3-030-68241-5_16
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2016). *Steeds meer vrouwen voor de klas in het basisonderwijs*. <https://www.cbs.nl/-/media/pdf/2016/40/steeds-meer-vrouwen-in-het-onderwijs.pdf>
- Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112(1), 155–159.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0033-2909.112.1.155>
- College voor de Rechten van de Mens. (2018). *Toolbox Mensenrechten op school*. Drukkerij Van Deventer.

- Covell, K., & Howe, R. B. (1999). The impact of children's rights education: A Canadian study. *International Journal of Children's Rights*, 7(2), 171–183.
<https://doi.org/10.1163/15718189920494327>
- Covell, K., & Howe, R. B. (2001). Moral education through the 3 r's: Rights, respect and responsibility. *Journal of Moral Education*, 30(1), 29-41.
<https://doi.org/10.1080/03057240120033794>
- Covell, K., Howe, R. B., & Polegato, J. L. (2011). Children's human rights education as a counter to social disadvantage: a case study from England. *Educational Research*, 53(2), 193–206. <https://doi.org/10.1080/00131881.2011.572367>
- Curriculum.nu. (2019). *Leergebied Burgerschap*.
<https://www.curriculum.nu/download/bu/Voorstellen-Burgerschap.pdf>
- Deunk, M., & Doolaard, S. (2013). *Attitude en handelen van basisschoolleerkrachten met betrekking tot het verbeteren en borgen van leerlingresultaten*. Gronings Instituut voor Onderzoek van het Onderwijs.
- Drenth, P. J. D., & Sijtsma, K. (2006). *Testtheorie. Inleiding in de theorie van de psychologische test en zijn toepassingen* (4de dr.). Bohn Stafleu van Loghum.
- Ettekoven, S., & Hooiveld, J. (2010). *Leren en onderwijzen: over de theorie van leren* (1e dr.). Noordhoff.
- European Commission. (2009). *The rights of the child. Analytical report* (No. 273). Eurobarometer. <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/3597.pdf/>
- Evers, A., Lucassen, W., Meijer, R., & Sijtsma, K. (2010). *COTAN beoordelingssysteem voor de kwaliteit van tests*. <https://psynip.nl/wp-content/uploads/2021/11/COTAN-Beoordelingssysteem-2010.pdf>
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2019). *How to design and evaluate research in education* (10de ed.). McGraw Hill Education.
- Gemeentelijke kindombudsman. (z.d.). *Jouw rechten*.
<https://www.kindombudsmanrotterdam.nl/jouw-rechten/>

- Homana, G., Barber, C., & Torney-Purta, J. (2006). *Background on the school citizenship education climate assessment*. National Center on Learning and Citizenship, Education Commission of the States.
- Howe, R. B., & Covell, K. (2009). Engaging children in citizenship education: a children's rights perspective. *The Journal of Educational Thought (Jet)/Revue De La Pensée Éducative*, 43(1), 21–44. <https://doi.org/10.11575/jet.v43i1.52390>
- Howe, R. B., & Covell, K. (2010). Miseducating children about their rights. *Education, Citizenship and Social Justice*, 5(2), 91–102. <https://doi.org/10.1177/1746197910370724>
- Hundeide, K., & Armstrong, N. (2011). Icdp approach to awareness-raising about children's rights and preventing violence, child abuse, and neglect. *Child Abuse & Neglect*, 35(12), 1053–1062. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2011.09.008>
- Inspectie van het Onderwijs. (2022). *Peil Burgerschap. Einde Basisonderwijs. 2019-2020*. <https://www.onderwijsinspectie.nl/binaries/onderwijsinspectie/documenten/themamarapporten/2022/03/09/peil.burgerschap-einde-basisonderwijs-2019-2020/Peil.Burgerschap+einde+basisonderwijs+2019-2020+%28versie+5+april+2022%29.pdf>
- Jerome, L., Emerson, L., Lundy, L., & Orr, K. (2015). *Teaching and learning about child rights: a study of implementation in 26 countries*. QUB and UNICEF.
- Kinderrechtencollectief Nederland. (z.d.-a). *Alles over kinderrechten*. <https://www.kinderrechten.nl/jeugd/alles-over-kinderrechten/>
- Kinderrechtencollectief Nederland. (z.d.-b). *Kinderrechten*. <https://www.kinderrechten.nl/professionals/kinderrechten/>
- Krappmann, L. (2006). The rights of the child as a challenge to human rights education. *Journal of Social Science Education*, 5(1), 60-71. <https://doi.org/10.4119/jsse-373>
- Krithikadatta, J. (2014). Normal distribution. *Journal of Conservative Dentistry: Jcd*, 17(1), 96–7. <https://doi.org/10.4103/0972-0707.124171>

- Liefwaard, T., & Vonk, M. (2016). The Rights of the Child in the Netherlands: A Family Law Perspective. In O. Cvejić Jančić (eds.), *The Rights of the Child in a Changing World. Ius Comparatum - Global Studies in Comparative Law*, 13(1). Springer, Cham.
https://doi.org/10.1007/978-3-319-23189-1_18
- Liefwaard, T., Rap, S., & Rodrigues, P. (2019). *Monitoring Children's Rights in the Netherlands. 30 Years of the UN Convention on the Rights of the Child*. Leiden University Press.
- Oomen, B. (2009). Mensen- en kinderrechten: De gemiste kans van het burgerschapsonderwijs? *Nederlands Tijdschrift voor Onderwijsrecht*, 21(2), 100-117.
- Oomen, B. (2015). *Mensenrechten in het onderwijs. Van 'extra naar essentie'*. Uitgeverij SWP.
- Oomen, B., & Ploeg, M. (2010). Mensenrechteneducatie in Nederland. *Tijdschrift voor Mensenrechten*, 8(4), 7 -10.
- Oomen, B., & Vrolijk, M. (2010). *Inspiratie voor mensenrechteneducatie; democratisch burgerschap en mensenrechten in het (burgerschaps)onderwijs*. Stichting NJCM.
- Osler, A., & Starkey, H. (2006). Education for democratic citizenship: a review of research, policy and practice 1995-2005. *Research Papers in Education*, 21(4), 433-466.
<https://doi.org/10.1080/02671520600942438>
- Reynaert, D., Roose, R., Vanderhole, W., & Vlieghe, K. (2011). *Kinderrechten: springplank of struikelblok? Naar een kritische houding van kinderrechten*. Intersentia.
- Rijksoverheid. (z.d.) *Grondwet*.
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/grondwet-en-statuut/grondwet>
- Ruitenbergh, G. C. A. M. (2003). *De doorwerking van het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind in de Nederlandse Rechtspraak*. VU Amsterdam/WODC.
https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/1407/02.080-volledige-tekst_tcm28-67445.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Thijs, A., & De Ridder, H. (2012). *Burgerschaps- en mensenrechteneducatie*.

Leermiddelenanalyse. <https://www.slo.nl/publish/pages/2844/burgerschaps-en-mensenrechteneducatie-leermiddelenanalyse.pdf>

UNICEF. (z.d.-a). *The United Nations Convention on the Rights of the Child*.

<https://www.unicef.nl/files/English%20child%20friendly%20convention.pdf>

UNICEF. (z.d.-b). *Wat is kinderrechteneducatie?*

<https://www.unicef.be/nl/kinderrechteneducatie/wat-kinderrechteneducatie>

UNICEF. (2007). *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child*.

UNICEF.

<https://www.unicef.org/lac/media/22071/file/Implementation%20Handbook%20for%20the%20CRC.pdf>

UNICEF. (2017). *Verdrag inzake de Rechten van het Kind*.

<https://www.unicef.nl/files/Unicef-kinderrechtenverdrag-2019.pdf>

United Nations. (1989). *Convention on the Rights of the Child*.

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/crc.pdf>

Verhellen, E. (Eds.) (1996). *Monitoring children's rights*. Martinus Nijhoff.

Verhellen, E. (1997). *Verdrag inzake de rechten van het kind. Achtergronden, motieven, strategieën, hoofdlijnen* (3e ed.). Garant.

Verhellen, E. (1999). *Kinderrechten en onderwijs - Een driedubbele bindende taak*. In E.

Verhellen, J. Van Gils, H. Annoot, & V. A. Valeer, *Rechten van het kind in en door het onderwijs* (pp. 11- 34). Uitgeverij Acco.

Viésnjić-Jevtić, A., Sadownik, A. R., & Engdahl, I. (Eds.). (2021). *Young children in the world and their rights: thirty years with the United Nations convention on the rights of the child* (International perspectives on early childhood education and development, (35). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-68241-5>

Wyse, D. (2001). Felt Tip Pens and School Councils: Children's Participation Rights in Four English Schools. *Children & Society*, 15(4), 209–18.

<https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1002/chi.651>

Bijlage

Bijlage 1. Artikel 13 IVRK

Lid 1 Het kind heeft het recht op vrijheid van meningsuiting; dit recht omvat mede de vrijheid inlichtingen en denkbeelden van welke aard ook te vergaren, te ontvangen en door te geven, ongeacht landsgrenzen, hetzij mondeling, hetzij in geschreven of gedrukte vorm, in de vorm van kunst, of met behulp van andere media naar zijn of haar keuze.

Lid 2 De uitoefening van dit recht kan aan bepaalde beperkingen worden gebonden, doch alleen aan de beperkingen die bij de wet zijn voorzien en die nodig zijn:

- a. voor de eerbiediging van de rechten of de goede naam van anderen; of
- b. ter bescherming van de nationale veiligheid of van de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden.

Bijlage 2. Items

Tabel 2

Items voor het meten van het concept aanbieden van onderwijs gericht op vrijheid van meningsuiting

Item
1. Hoe vaak moedigt de juf/meester de klas aan om een eigen mening te hebben?
2. Hoe vaak komen leerlingen in de klas voor hun eigen mening uit, ook al is deze anders dan die van de meeste andere klasgenoten?
3. Hoe vaak moedigt de juf/meester de klas aan om een eigen mening te vormen?
4. Als de juf/meester uitleg geeft, hoe vaak laat hij/zij zien dat het nieuws van meer kanten bekeken kan worden?
5. Hoe vaak moedigt de juf/meester de klas aan om over het nieuws en actualiteiten te praten met mensen met een andere mening?
6. Hoe vaak stellen leerlingen zelf actuele nieuwsberichten over politiek voor om over te praten in de klas?

Noot. Aangepast overgenomen uit *Peil.Burgerschap. Einde basisonderwijs 2019-2020*, door Inspectie van het Onderwijs, 2022, p. 99

(<https://www.onderwijsinspectie.nl/binaries/onderwijsinspectie/documenten/themarapport-en/2022/03/09/peil.burgerschap-einde-basisonderwijs-2019-2020/Peil.Burgerschap+einde+basisonderwijs+2019-2020+%28versie+5+april+2022%29.pdf>) Copyright 2022, Inspectie van het Onderwijs

Bijlage 3. Exploratieve factor analyse

Tabel 3

Schalen exploratieve factor analyse

Items	Factor		Schaal
	1	2	
1.	.85	-.01	Mening leerlingen
2.	.50	.21	
3.	.73	.23	
4.	.32	.72	Ondersteunend vormen mening
5.	.33	.70	
6.	-.04	.54	

Bijlage 4. Informatiebrief

INFORMATIE OVER HET ONDERZOEK

VERSIE VOOR DEELNEMERS

Kinderrechteneducatie in het onderwijs.

➤ **Waarom krijg ik deze informatie?**

U bent uitgenodigd om deel te nemen aan dit onderzoek omdat u docent bent in het Primair Onderwijs.

Het onderzoek wordt uitgevoerd door studenten van de Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen. Eindverantwoordelijke van het onderzoek is hun begeleidend docent, mw. MSc. Sonja Akyürek - Westerbeek

Het onderzoek vindt plaats in de periode april – juni 2023.

➤ **Moet ik meedoen aan dit onderzoek?**

Meedoen aan het onderzoek is vrijwillig. Wel is uw toestemming nodig. Lees deze informatie daarom goed door. Stel alle vragen die u misschien heeft, bijvoorbeeld omdat u iets niet begrijpt. Pas daarna besluit u of u wilt meedoen. Als u besluit om niet mee te doen, hoeft u niet uit te leggen waarom, en zal dit geen negatieve gevolgen voor u hebben. Dit recht geldt op elk moment, dus ook nadat u hebt toegestemd in deelname aan het onderzoek.

➤ **Waarom dit onderzoek?**

Uit verschillende internationale en nationale onderzoeken blijkt dat er nog relatief weinig wordt gedaan aan de implementatie van kinderrechteneducatie en dat Nederland zich in de achterhoede bevindt. Vanuit de literatuurstudie komt naar voren dat er mede door een gebrek aan centrale sturing er nog geen eenduidige inrichting is van kinderrechteneducatie (als onderdeel van burgerschapsvorming) in Nederland, en er is nog weinig aandacht voor professionalisering op het gebied van kinderrechten en fundamentele rechten.

In dit onderzoek willen we zicht krijgen welke kennis docenten hebben met betrekking tot kinderrechteneducatie, of er verschillen zijn tussen docenten en scholen.

➤ **Wat vragen we van u tijdens het onderzoek?**

Eerst vragen we u of u toestemming geeft voor het onderzoek en voor het beantwoorden van een vragenlijst met betrekking tot kinderrechteneducatie. De gegevens die worden verzameld, worden verwerkt in een SPSS-file. Daarbij worden alle namen van personen en plaatsen verwijderd, zodat niet meer herkenbaar is welke personen hebben deelgenomen aan het onderzoek.

Pas als u toestemming heeft gegeven, kan het afnemen van de vragenlijst beginnen. Het zal ongeveer 15 tot 30 minuten duren om deze vragenlijst in te vullen.

Als u op enig moment niet meer verder wilt gaan met het invullen van de vragenlijst, dan kan dat. U hoeft niet uit te leggen waarom u niet meer verder wilt gaan.

➤ **Welke gevolgen kan deelname hebben?**

We verwachten geen nadelen voor u als gevolg van het interview en de onderwerpen die aan bod zullen komen.

➤ **Hoe gaan we met uw gegevens om?**

In één document wordt bijgehouden welk deelnemersnummer elke deelnemer krijgt. Dit is het enige document waarop uw naam te vinden is. Het document wordt bewaard in de beveiligde omgeving van de Faculteit GMW; daarbij worden de richtlijnen gevolgd die de Faculteit hanteert bij het opslaan van persoonsinformatie.

De ingevulde vragenlijsten worden na het overzetten in de SPSS-file vernietigd. De data uit de vragenlijsten interviews worden in een beveiligde omgeving opgeslagen volgens de richtlijnen van de Faculteit GMW.

Over dit onderzoek worden géén artikelen geschreven die in (wetenschappelijke) tijdschriften gepubliceerd worden.

➤ **Wat moet u nog meer weten?**

U kunt altijd vragen stellen over het onderzoek: nu, tijdens het onderzoek, en na afloop. Dit kan door de verantwoordelijke docent te e-mailen (s.akyurek-westerbeek@rug.nl) of te mailen of bellen met de student waarmee u de afspraak voor de vragenlijst hebt gemaakt.

Heeft u vragen/zorgen over uw rechten als onderzoeksdeelnemer of de uitvoering van het onderzoek? U kunt hierover ook contact opnemen met de Ethische Commissie Gedrags- en Maatschappijwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen: ec-bss@rug.nl.

Als onderzoeksdeelnemer heeft u recht op een kopie van deze onderzoeksinformatie.

Bijlage 5. Assumpties

Assumptie deelvraag 1

Bij Spearman's rho gelden twee assumpties:

1. De variabelen moeten op minstens ordinaal niveau te meten zijn. Hier is sprake van, aangezien leeftijd vijf categorieën kent en daarom een oplopende, ordinale variabele is. De somscores van zowel schaal 1 als schaal 2 kunnen alle waarden aannemen en kunnen daarom beschouwd worden als continue variabelen.
2. Er is sprake van gepaarde waarnemingen. Aan deze assumptie is ook voldaan; voor iedere respondent is er op iedere variabele een score.

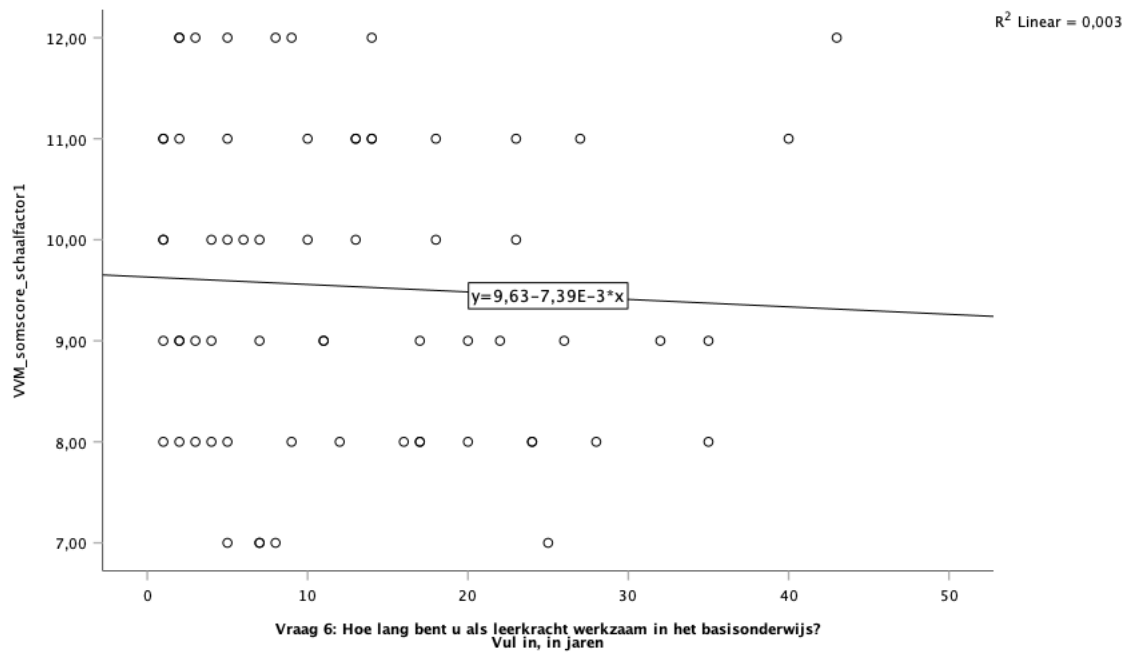
Assumpties deelvraag 2

Bij Pearson r golden vier assumpties:

1. Een lineaire relatie tussen de variabelen, te controleren met een spreidingsdiagram. Aan deze assumptie is voldaan, zie Figuur 4 voor schaal 1 en Figuur 5 voor schaal 2: er is een lichte, negatieve lineaire relatie te zien bij Figuur 4 en een lichte, positieve lineaire relatie bij Figuur 5.
2. Er is sprake van homoscedasticiteit, te controleren met een spreidingsdiagram. Aan deze assumptie is voldaan; er is geen duidelijk convergent of divergent patroon te zien. Zie Figuur 4 voor schaal 1 en Figuur 5 voor schaal 2.
3. Bovendien moest er sprake zijn van een normaal verdeling van de variabelen. Dit is te controleren was met een histogram. Er is voor schaal 1 bij de variabele vrijheid van meningsuiting aan voldaan, zie Figuur 6. Bij schaal 2 is ook aan deze assumptie voldaan, zie Figuur 7. De verdeling van de variabele werkervaring neigt naar een rechtsscheve verdeling (zie Figuur 8). Er is echter niet zodanige afwijking te zien dat er niet gesproken kan worden over een normale verdeling, waardoor er bij deze variabele ook voldaan is aan de assumptie van normale verdeling.
4. De onafhankelijkheid van scores. Bij deze assumptie wordt geen probleem vermoed, omdat de respondenten niet afhankelijk van elkaar waren. Aan deze assumptie is dus voldaan.

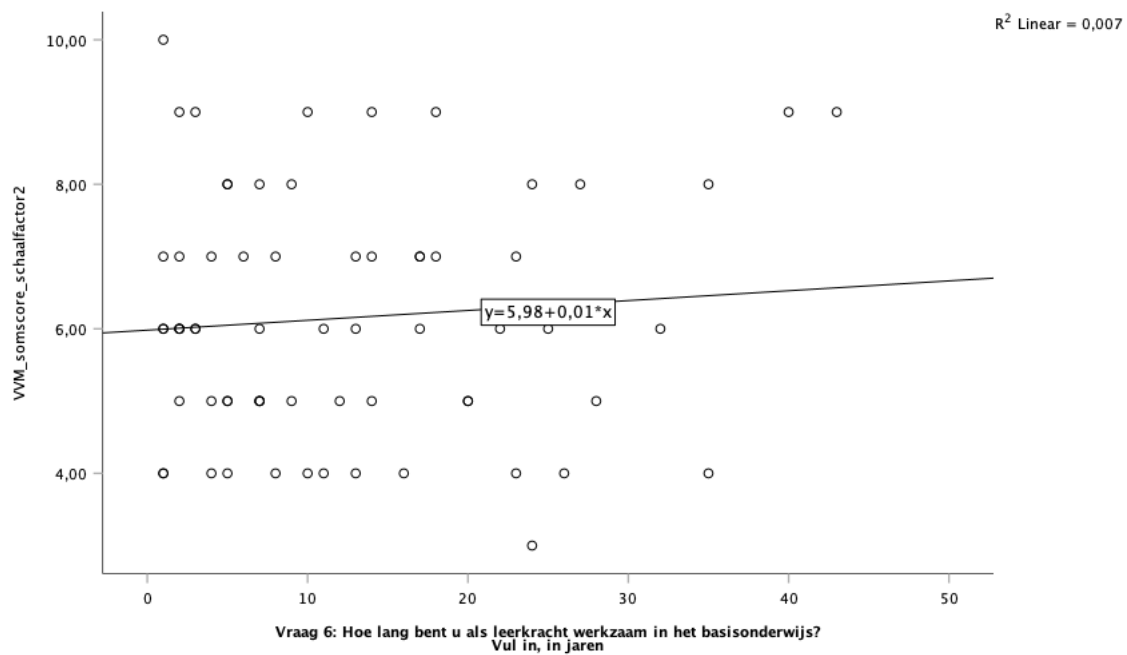
Figuur 4

Spreadingsdiagram lineaire relatie (assumptie 1) en homoscedasticiteit (assumptie 2) tussen werkervaring en schaal 1 vrijheid van meningsuiting

Figuur 5

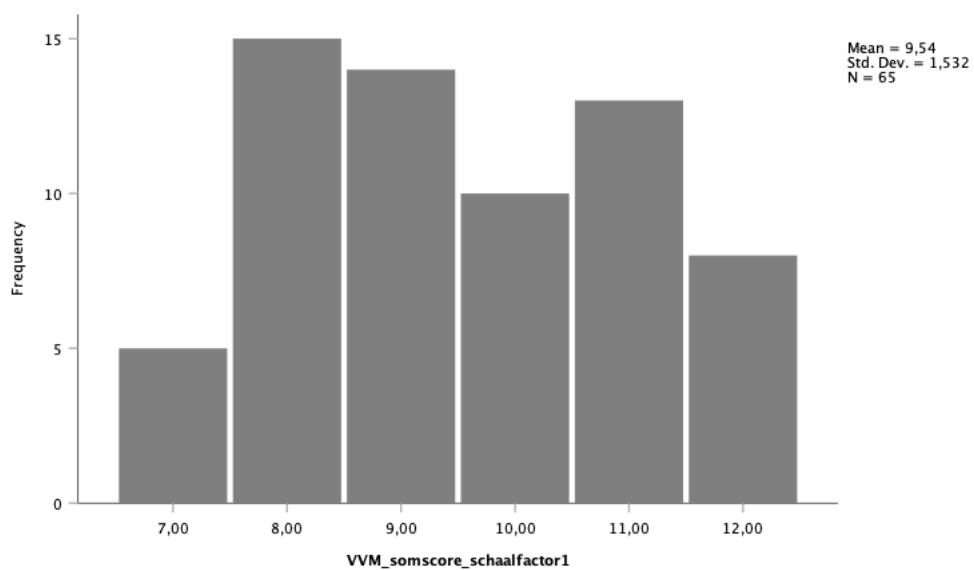
Spreadingsdiagram lineaire relatie (assumptie 1) en homoscedasticiteit (assumptie 2) tussen werkervaring en schaal 2 vrijheid van meningsuiting

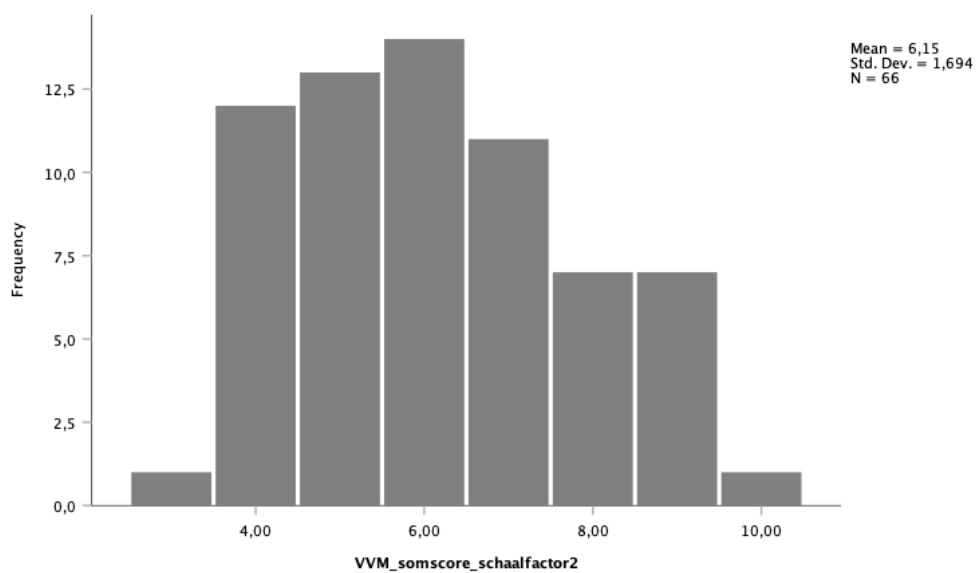

Figuur 6

Histogram normale verdeling (assumptie 3) schaal 1 variabele vrijheid van meningsuiting

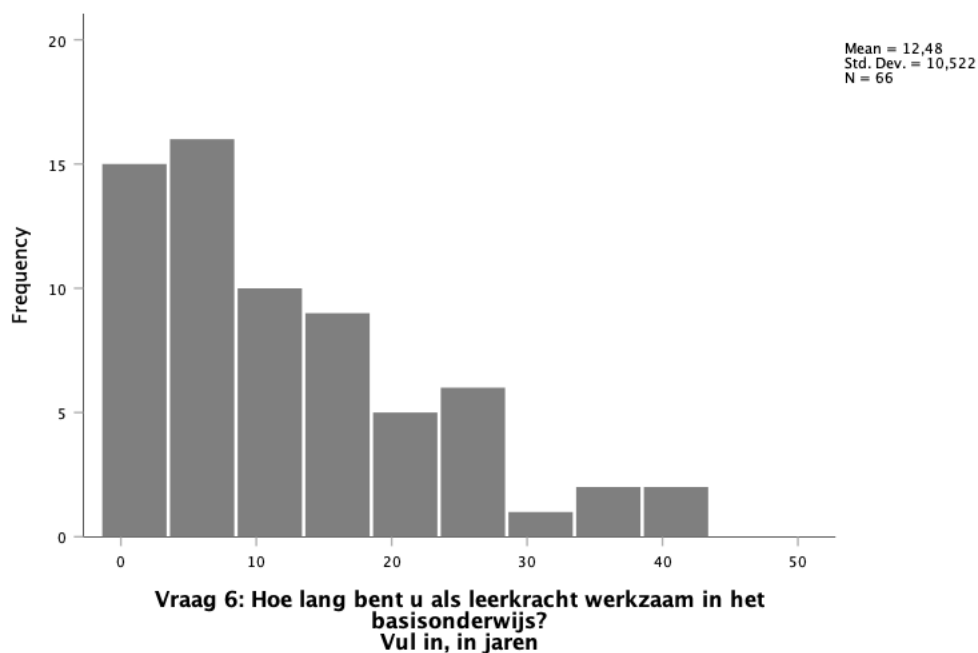
Figuur 7

Histogram normale verdeling (assumptie 3) schaal 2 variabele vrijheid van meningsuiting

Figuur 8

Histogram normale verdeling (assumptie 3) variabele werkervaring

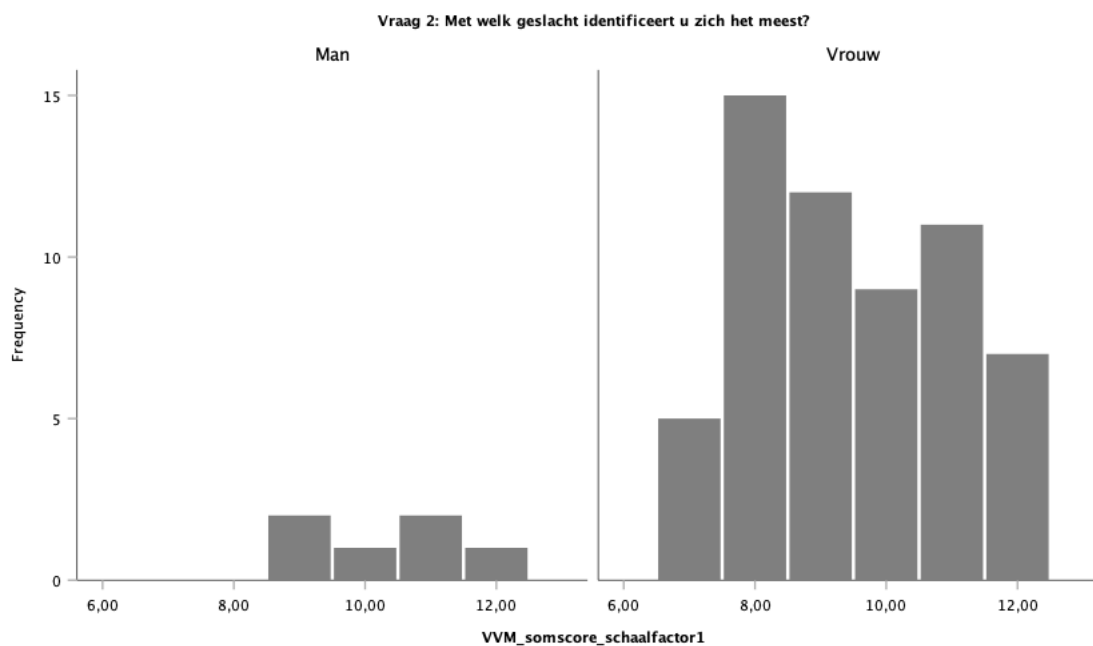
Assumpties deelvraag 3

Bij de Mann-Withney U test golden vier assumpties:

1. De afhankelijke variabele werd gemeten op continu of ordinaal niveau. Hieraan is voldaan, aangezien vrijheid van meningsuiting een continue variabele is.
2. De onafhankelijke variabele bestond uit twee categorische, onafhankelijke groepen. Hieraan is voldaan, aangezien de groepen mannen en vrouwen bij het kenmerk geslacht categorische, onafhankelijke groepen zijn.
3. De onafhankelijkheid van scores. De respondenten waren niet afhankelijk van elkaar. Er wordt daarom ook geen probleem vermoed en dus is voldaan aan deze assumptie.
4. Dezelfde vorm van de twee groepen voor het interpreteren van de medianen. Een conclusie op basis van mean ranks kon getrokken worden als de grafieken van mannen en vrouwen verschillende vormen te laten zien. Deze assumptie werd gecontroleerd middels een histogram. Aan assumptie 4 is, zoals te zien is in Figuur 9 en Figuur 10, niet voldaan; er was, zowel bij schaal 1 als bij schaal 2 niet sprake van eenzelfde vorm van de twee groepen. De interpretatie is, bij een significant verschil gebaseerd op de mean ranks en bij een niet significant verschil op basis van z-scores.

Figuur 9

Histogram schaal 1 vrijheid van meningsuiting en geslacht

Figuur 10

Histogram schaal 2 vrijheid van meningsuiting en geslacht

